NAE SIMION PLEŞCA
Institutul de Filologie
(Chişinău)

DISCURS SOCIOLOGIC ÎN PUBLICISTICA ŞI POEZIA LUI EMINESCU

Abstract. The study treats one of the greatest themes of Eminescu's poetry and publicistics: „the world as a stage" with which the theme of „commune comedy" or that of „the comedy of lies" is associated. As a result of the analysis performed the author ascertains a unity of vision, rhetorical techniques and the discourse structure. The author even identifies some common expressions used in poems and articles this proving uniform literary art.

Keywords: sociology, rhetorical techniques, grotesque, antithesis, meditation, (thematic) similarity, interrogation, ambiguity, portrayal.

Comună publicisticii poeziei, prozei şi dramaturgiei lui Eminescu este viziunea utopică asupra istoriei. Procedeul retoric al antitezei trecut/prezent, cel dintâi elogiat, imnificat, iar cel de-al doilea supus oprobriului, detestat, veştezit cu toate mijloacele satirei, este foarte frecvent.

Este reactualizat mitul „vârstei de aur", prezent în gândirea utopică de la Platon încoace, sunt mitizate figurile trecutului care au avut un rol deosebit în asigurarea proceselor pozitive ce au marcat punctele de „mărire": Ştefan cel Mare şi Mircea cel Bătrân sunt figuri prototipale, „ființe simbolice": „Şi ce străluciți într-adevăr, ce neasemănat de mari sunt reprezentanții din trecut al neatârnării statelor române, față cu epoca noastră? Oare Mircea I, în cei 35 de ani, Ştefan cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor, au avut o altă preocupare decât neatârnarea țării? Mircea I – acest prototip luminos al artei războinice şi ai celei diplomatice la români n-a gândit toată viața lui decât la menținerea neatârnării. La 1394 bate pe Baiazid Ilderim în memorabila luptă de la Rovine, păstrată în memoria întregii Peninsule Balcanice; la 1395 încheie tractat de alianță cu Ungaria; la 1396 ia parte la bătălia de la Nicopole; la 1398 bate el singur pe Baiazid lângă Dunăre; la 1406 îşi întinde mâna în Asia şi scoate pe Musa ca pretendent în contra lui Soliman I, îl susține cu bani şi arme şi îl face împărat; la 1412 scoate un alt pretendent, pe Mustafa, în contra lui Mohamed I, ba chiar în anul morții sale, 1418, a ajutat cu bani şi arme pe un dictator momentan, anume Mahmud Bedreddin, sperând succese politice din sciziuni religioase între turci. O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creştine, a luptei directe cu turcii, au susținut Ştefan cel Mare" [1, p. 19-20]. Este înalt apreciată de poet „suta a şaptesprezecea cu eroii şi cugetătorii ei": Varlaam, Teofan, Matei Basarab care, cu ajutorul bisericii, „maica spirituală a poporului român", au impus „unitatea de limbă, de datine juridice, religioase şi de viață familiară" [2, p. 50, 55, 104]. Ca şi la Hesiod, după cum observă Monica Spiridon, „eroii" sunt atestați istoric, dar şi fabulați fictiv: „În virtutea unei continuități savante a citării, o proiecție fictivizată bine condusă asimilează exemplele numite în retorici *vera* alături de cele categorisite, tot acolo drept *ficta*: mai

BDD-A6793 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:29 UTC)

precis, pe eroii epici greci, deseori pomeniți de poet, cu descălecătorii de neam (Traian), apoi cu întemeietorii de genealogie dinastică (Basarabii, Muşatinii), în fine, cu o serie de domni pilduitori (Grigore Ghica, Mihai Viteazul ş.a.) până şi cu un Dragomir imaginar, plantat de poet în basmul *Tinereţe fără bătrâneţe* după ce în prealabil fusese «localizat» pe malurile Dâmboviței şi în vremea lui Mircea cel Bătrân" [3, p. 64-65].

Viziunii mitice i se asociază interpretările „paradisiace" ale unor moduri de a gospodări tradiționale, precum „socoteala răzăşească": „Se ştie că socoteala noastră răzăşească despre marile întreprinderi de transport şi comunicațiune e cam simplă, însă cu atât mai adevărată. Noi zicem aşa: ia atâtea cară cât grâu şi oameni ai de transportat la Kiustenge, plăteşte din visterie prețul transportului, şi totuşi acesta va fi de zece ori mai mic decât anuitatea ce-o vei plăti zeci de ani de-a rândul pentru un drum de fier ce va transporta scump, pentru un pod ce va costa scump. Am dedus din această socoteală că circulație şi transport sunt numai pretexte mărturisite cu mină gravă în public, pe când cauza acestei întreprinderi e gheşeftul în linia întâia, un pod de trecere pentru oştiri împărăteşti în linia a doua şi alte lucruri de-acestea de mare politică europeană" [4, p. 768].

Discursul publicistic în care imnifică „dulcea Românie, țara mea de glorii, țara mea de dor", apare transpus în discursul liric, în limbaj metaforizat. Schița fenomenologică făcută poporului român în *Icoane vechi şi icoane nouă* (subcapitol din *Abecedarul economic*) poate fi interpretat ca un expozeu prozaic, lipsit de figurile retorice specific eminesciene, dar care trimite la ele („codrul frate cu românul", „poveşti şi doine, ghicitori, eresuri/ ce fruntea de copil mi-o-nseninară"; „De treci codrii de aramă/ De departe vezi albind ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint/ Acolo lângă izvoară iarba pare de omăt/ Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiat;") tabloul peisagistic de idilă câmpenească din *Seara pe deal* sau din *Călin – file din poveste*: „De acolo multele tipuri frumoase ce se găsesc în părțile unde ai noştri n-au avut amestec cu nimenea, de-acolo cuminția românului care ca cioban a avut multă vreme ca să se ocupe cu sine însuşi, de acolo limba spornică şi plină de figuri, de acolo simțământul adânc pentru frumusețile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo poveşti, cântece, legende, c-un cuvânt de acolo un popor plin de originalitate şi de-o feciorească putere formată prin o muncă plăcută, fără trudă, de acolo însă şi nepăsarea lui pentru forme de civilizație care nu i se lipesc de suflet şi n-au răsărit din inima lui" [4, p. 28].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Mihai Eminescu, Opere, vol. XI, Publicistică (ed. Perpessicius; coord. D. Vatamaniuc), Bucureşti, Editura Academiei Române, Muzeul Literaturii Române, 1984.

2. Mihai Eminescu, Opere, vol. XIII, Publicistică (ed. Perpessicius; coord. D. Vatamaniuc), Bucureşti, Editura Academiei Române, Muzeul Literaturii Române, 1985.

3. Monica Spiridon, Eminescu. Proza jurnalistică, Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2003.

4. Mihai Eminescu, Opere, vol. X, Publicistică (ed. Perpessicius; coord. D. Vatamaniuc), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1984.

BDD-A6793 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:29 UTC)